

УДК [327(477):341/232(4)]"1990/2013"
DOI: 10.33402/ukr.2024-39-109-121

Юлія АРТИМИШИН

кандидат історичних наук

науковий співробітник відділу новітньої історії

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8095-7379>

e-mail: julialviv1011@gmail.com

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ: СПІВПРАЦЯ З РАДОЮ ЄВРОПИ 1990–2013 РОКІВ

Зазначено, що утвердження демократії в Україні в 1990-х роках відбулося шляхом перебудови в політико-правовій сфері держави і важливу роль у цьому процесі відігравав зовнішньополітичний курс, який поєднував багатовекторність та європейську інтеграцію. Досліджено процес входження України до міжнародної організації Ради Європи в 1992–1995 рр. Виділено постанови й спільні угоди, резолюції, які стали передумовою до вступу та програмою дій для України, наближали українське законодавство до європейських норм.

Зауважено, що до прийняття Конституції України проблема розподілу влади, захисту прав людини, майбутніх змін у галузі економіки й управління були сформульовані в положеннях «Конституційного договору про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні». Також стверджено, що важливими кроками у процесі входження України до Ради Європи й інших європейських структур стало приєднання 1994 р. до «Договору про нерозповсюдження ядерної зброї», ухвалення плану закриття Чорнобильської АЕС 1995 р., врегулювання відносин з Російською Федерацією 1995 р.

Підсумовано, що за підтримки Ради Європи Україна протягом 1990–2000-х років досягнула прогресу у вдосконаленні законодавства у сфері захисту прав людини: ратифіковано «Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод», Протокол до «Європейської Конвенції з прав людини щодо скасування смертної кари». Однак констатовано, що в зазначений період залишалися актуальними питання практичного втілення реформ, прийняття змін у Кримінальному, Цивільно-процесуальному кодексах. Наголошено, що новий етап у взаємовідносинах України та Ради Європи розпочався 2005 р. із прийняттям стратегічних програмних документів – «Планів дій», подальшим моніторингом їхнього виконання.

Ключові слова: Україна, Рада Європи, Парламентська Рада Європи, законодавство, резолюції.

Після відновлення незалежності України 1991 р. відбулася низка трансформацій у політико-правовому полі держави, обрано курс на демократичний розвиток. У зовнішній політиці обрано курс багатовекторності з фокусом на інтеграцію в європейські структури. У червні 1992 р. Україна підписала «Паризьку хартія для нової

Європи» – підсумковий документ Наради з безпеки і співробітництва в Європі. Фактично, стала на шлях «процесу укріплення безпеки і співробітництва у Європі» (Ляшенко, 2020, с. 81).

Мета статті – комплексний аналіз заходів щодо набуття членства України в РЄ (Раді Європи) та поетапний розгляд основних положень різновекторної співпраці зі структурами РЄ.

Етапи процесу входження України до РЄ, її структурних підрозділів вивчали такі дослідники: Олексій Ляшенко (Ляшенко, 2000; Ляшенко, 2002), Олександр Кривобок та Інна Романюк (Кривобок, Романюк, 2014, с. 128–136). Суттєво більше публікацій присвячено різним рівням державної співпраці України з РЄ, зокрема в галузі захисту прав людини, виконання Україною зобов'язань з імплементації договорів у цій сфері: Наталія Мушак (Мушак, 2013, с. 308–311; Мушак, 2014), Богдан Мелех (Мелех, 2009; Мелех, 2012), Любомир Гіждіван (Гіждіван, 1999, с. 27–29; Гіждіван, 2001); захисту прав національних меншин: Всеволод Мицик, (Мицик, 2004), Надія Яцишин (Яцишин, 2013, с. 479–488; Яцишин, 2017, с. 281–289); кримінально-правовій сфері: Сергій Войченко (Войченко, 2009, с. 84–90; Войченко, 2010, с. 47–53).

Перші кроки до налагодження стосунків між Україною та РЄ здійснив 2 лютого 1992 р. новий голова Верховної Ради України (ВРУ) – Іван Плющ. Діяч взяв участь у роботі Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) у Стразбурзі (Кривобок, Романюк, 2014, с. 129).

Україна 14 липня 1992 р. заявила про своє бажання вступити до РЄ. Основна умова для цього – «визнання державою-кандидатом принципу верховенства права, її зобов'язання забезпечити права та основні свободи людини всім особам, які знаходяться під її юрисдикцією» (Участь України). У роботі ПАРЄ брали участь і депутати ВРУ, а від 16 вересня 1992 р. членам українського парламенту було надано статус «спеціального гостя в ПАРЄ» (Кривобок, Романюк, 2014, с. 129).

У Києві 26 травня 1993 р. відбулося засідання Комітету РЄ з європейськими країнами – не членами РЄ (Постанова-5). Під час засідання було обговорено питання національних меншин у Центрально-Східній Європі. 27 травня 1993 р. відбулася зустріч із представниками нацменшин в Україні, у підсумку комісія зауважила, що хоча в державі є проблеми з меншинами, однак є і позитивна динаміка щодо їх вирішення (Кривобок, Романюк, 2014, с. 129–130).

Задля покращення роботи щодо вступу України у члени РЄ Кабінет Міністрів України (Кабмін) прийняв Постанову від 30 червня 1993 р. № 492 про створення «Державної міжвідомчої комісії з питань вступу України до Ради Європи». Її головою було затверджено заступника міністра закордонних справ України Богдана Тарасюка, заступником голови – Петра Шевчука, який обіймав посаду заступника міністра юстиції (Постанова-4).

Протягом 28 червня – 1 липня 1994 р. делегація представників ВРУ взяла участь у роботі сесії ПАРЄ у Страсбурзі. Серед низки проблем, обговорених під час засідання, було питання дев'яти країн-кандидатів (зокрема й України), представники РЄ також наголошували на важливості прийняття України до лав цієї структури (Кривобок, Романюк, 2014, с. 130).

Кабмін і Комітет міністрів РЄ (КМРЄ) прийняли «Програму спільних дій України і Ради Європи». Відтак 13 липня 1994 р. у Страсбурзі відбулися переговори щодо дій України з підготовки до вступу нашої країни до РЄ з високопосадовцями КМРЄ,

ПАРЄ та Секретаріату РЄ (Кривобок, Романюк, 2014, с. 130–131). Протягом 1994 р. до України з офіційними візитами приїжджали делегації високо посадовців РЄ, авторитетних юристів, які простежували позитивні зміни у виконанні реформ, однак ще існує потреба в більш серйозних перетвореннях, які можна втілити після вступу України до РЄ. (Вступ України; Кривобок, Романюк, 2014, с. 131).

ПАРЄ дала позитивну оцінку проведеним парламентським і президентським виборам 1994 р. У висновках ПАРЄ окреслила програму дій, які фактично були й зобов'язаннями для України. Наголошувалося, що наша держава протягом року з моменту вступу повинна прийняти нову Конституцію та рамкові документи щодо правової політики у сфері захисту прав людини, правову реформу, зміни в судовій та виборчій системі, нові Кримінальний та Кримінально-процесуальні кодекси. Також мало бути здійснено перетворення Генеральної прокуратури на орган, який відповідає тиме європейським стандартам (Ляшенко, 2000, с. 83–84).

Під час підготовки до вступу у РЄ Україна підписала спільні угоди. Це, зокрема, «Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» від 14 липня 1993 р. Держави-члени РЄ зобов'язувалися «підтримувати та заохочувати транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, які знаходяться під її юрисдикцією, та територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією інших Договірних Сторін» (Європейська рамкова конвенція; Постанова-1). Зважаючи на запрошення КМРЄ про входження України до «Європейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства 1968 року» та пропозицію президента щодо участі в цій конвенції, 14 липня 1993 р. ВРУ погодила її прийняти. Сторони конвенції зобов'язалися «надавати одна одній, відповідно до положень цієї Конвенції, інформацію з питань свого цивільного та торгового законодавства і процесуального права в цих галузях, а також з питань їхнього судового устрою» (Європейська конвенція; Постанова-2). 24 лютого 1992 р. Україна ратифікувала «Європейську культурну конвенцію 1954 р.» Її головна суть полягала в «заохоченні громадян усіх держав-членів та громадян інших європейських держав, які можуть приєднатися до неї, до вивчення мов, історії та культури інших країн і загальної для них усіх культури» (Європейська культурна конвенція; Постанова-3). 15 вересня 1995 р. Україна у Страсбурзі підписала «Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин», яку ратифікували 1997 р. (Закон України). Окрім цих резолюцій, Україна прийняла законодавчі акти, які стосувалися функціонування кримінально-виконавчої служби («Європейську конвенцію про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками, 1964 рік» – ЗУ (Закон України) від 22.09.1995 р. № 336/95-ВР; «Європейську конвенцію про передачу засуджених осіб, 1983 рік» – ЗУ від 22.09.1995 р. № 337/95-ВР; «Європейську конвенцію про передачу провадження у кримінальних справах, 1972 рік» – ЗУ від 22.09.1995 р. № 339/95-ВР) і засвідчили демократичні прагнення нашої держави (Осауленко, 2020, с. 164).

Ще одним важливим кроком, передумовою до вступу до європейських структур було приєднання України 1994 р. до «Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (ДНЯЗ). 5 грудня 1994 р. оприлюднено Меморандум про гарантії безпеки з боку Росії, США, Великої Британії у зв'язку з приєднанням України до ДНЯЗ (Ляшенко, 2000, с. 82).

У квітні 1995 р. у межах співпраці міністр закордонних справ України відвідав з офіційним візитом Страсбург. 6 квітня 1995 р. Бюро асамблеї РЄ оприлюднено

результати попередніх візитів високопосадовців РЄ до України (Генерального секретаря, голови КМРС і ПАРЕ) у 1994–1995 рр. (Кривобок, Романюк, 2014, с. 133). Ці матеріали стали основою для наступного візиту до Києва та Криму офіційних представників ПАРЕ 10–14 квітня 1995 р. За підсумками візиту було підготовлено доповідь про готовність України до вступу до РЄ (Дір, Палінчак, Стебляк, 2018, с. 119).

Важливі законодавчі питання, зокрема щодо розподілу влади, захисту прав людини та перспективи реформ у сфері економіки чіткіше були сформульовані після підписання 8 червня 1995 р. Президентом і Парламентом України «Конституційного договору про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні» на період до прийняття нової Конституції України, яка відповідатиме нормам РЄ. Також прийнято закони, які визначали особливий статус Криму, однак передбачалося, що точні межі автономії будуть визначені в Конституції України та Конституції Криму, що перебували на стадії розробки Парламентом. Врегульовано питання відносин України та Росії – 9 червня 1995 р. президенти України та Росії підписали договір про поділ Чорноморського флоту (Висновок № 190).

Вагомим рішенням української сторони також стало ухвалення 19 травня 1995 р. плану закриття Чорнобильської атомної електростанції та підтримки ЄС, МАГАТЕ та країн «великої сімки» (Висновок № 190).

Політичний комітет ПАРЕ у червні–липні 1995 р. розглянув та ухвалив проміжну доповідь щодо заявки України на членство, підготував і вніс на розгляд вересневої сесії ПАРЕ рекомендації щодо вступу України до РЄ (Кривобок, Романюк, 2014, с. 134). 26 вересня 1995 р. відбулося обговорення питання членства України в РЄ, у підсумку ПАРЕ схвалила заявку України на вступ до РЄ (Висновок № 190; Дір, Палінчак, Стебляк, 2018, с. 119). У підсумкових статтях Висновку ПАРЕ щодо заявки України на вступ стверджено, що відповідно «до статті 4 Статуту Ради Європи Україна здатна і бажає виконувати обов'язки члена Ради Європи». У цьому ж документі визначено зобов'язання України щодо впровадження в українське законодавство норм і стандартів РЄ (Висновок № 190; Дір, Палінчак, Стебляк, 2018, с. 119–120).

КМРС 19 жовтня 1995 р. ухвалив резолюцію про запрошення України стати 37-м членом організації. 31 жовтня 1995 р. ВРУ ухвалила 3У «Про приєднання до Статуту Ради Європи». Урочиста церемонія вступу України до РЄ з підняттям Державного прапора відбулася 9 листопада 1995 р. у Страсбурзі (Дір, Палінчак, Стебляк, 2018, с. 119–120). Для узгодження формальних питань Президія ВРУ 13 листопада 1995 р. прийняла Постанову № 690/95 «Про першочергові заходи у зв'язку з вступом України до Ради Європи». У ній було передбачено: сформувати склад Постійної делегації ВРУ в ПАРЕ (12 членів делегації та 12 їхніх заступників); відкрити Постійне представництво України в РЄ, подати пропозиції щодо матеріально-фінансового забезпечення його діяльності, штатного розкладу, персонального складу. Також визначити терміни внесення на розгляд ВРУ проектів документів Конституції України: «... рамкового документа, що визначає правову політику в Україні щодо захисту прав людини; нового кримінального кодексу та кримінально-процесуального кодексу України, нового цивільного кодексу та цивільно-процесуального кодексу України; рамкових правових документів щодо реформування виборчої системи в Україні; закону про політичні партії в Україні» (Постанова-6).

Згідно зі Статутом РЄ, Україна входить до головних органів структури. Міністр закордонних справ України відстоює інтереси держави в КМРС – керівному органі. У

ПАРЄ Україна представлена Постійною делегацією ВРУ, до якої входять 24 народних депутати (12 основних членів та 12 їхніх заступників). Україна має постійне представництво при РЄ, відтак бере участь у роботі КМРЄ, його робочих структурах. Також наша держава входить до складу Конгресу місцевих і регіональних влад РЄ (Конгрес). У конгрес теж входять 24 представники України (12 основних членів та 12 їхніх заступників) (Участь України).

Конгрес місцевих і регіональних влад РЄ – консультативний орган РЄ. Ця інституція співпрацює з Україною, головню у двох напрямках: моніторинг виконання Європейської хартії місцевого самоврядування та спостереження за виборами. У 1999 р. конгрес закликав українську владу реформувати систему місцевого самоврядування, такі ж вимоги були окреслені в Резолюції ПАРЄ № 1179 (1999) щодо стану виконання Україною зобов'язань як держави-члена РЄ (Україна і Конгрес).

Україна 28 червня 1996 р. прийняла Конституцію. Цей крок – важливий з огляду на демократичні перетворення в державі та виконання зобов'язань перед РЄ. В Основному Законі України було закріплено громадянські права людини та систему їхнього захисту. Наступними кроками для впровадження інституту системи захисту громадянських прав людини стали впровадження інституту омбудсмена в Україні, відповідно до Конституції України та ЗУ «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 р. У лютому 2000 р. Україна прийняла Протокол № 6 до «Європейської Конвенції з прав людини щодо скасування смертної кари». Також 22 лютого 2000 р. були внесені зміни до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України, зокрема скасовувалася смертна кара, а натомість вводилося довічне позбавлення волі (Дір, Палінчак, Стебляк, 2018, с. 120–121).

Україна 17 липня 1997 р. ратифікувала «Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод». Прийняття цього документа – зобов'язання дотримуватися прав та основоположних свобод людини (Яцишина, 2010, с. 117). Також європейські держави-члени РЄ, які ратифікували цей міжнародний договір, мають представників у Європейському суді із прав людини (ЄСПЛ). До складу суду входять 46 представників від кожної держави-учасниці, які беруть безпосередню участь у роботі. У 2022 р. до ЄСПЛ від України було обрано Миколу Гнатівського (термін повноважень – 9 років) (Про Європейський Суд).

Україна набула членства у Венеційській комісії 22 листопада 1996 р. – ВРУ прийняла ЗУ «Про приєднання України до Часткової угоди “За демократію через право”». Це актуалізувало відносини з Україною, відтак Венеційська комісія здійснила перевірку низку законодавчих актів, які приймала в цей період Україна. Важливе значення має й позитивний висновок 1997 р. щодо нової Конституції України. Також схвалення отримали закони: «Про Прокуратуру», «Про судоустрій», «Про Конституційний Суд України», «Про вибори народних депутатів», «Про політичні партії» (Дір, Палінчак, Стебляк, 2018, с. 120–121).

З часу вступу України до РЄ наша держава взяла на себе низку зобов'язань. Комітет ПАРЄ із правових питань і прав людини, згідно із Розпорядженням ПАРЄ № 508 (1995), провадив перевірку виконання Україною обов'язків і зобов'язань перед РЄ згідно зі ст. 3 Статуту РЄ та Висновку № 190 (1995) (Моніторинг). У 1999 р. ПАРЄ видала Резолюцію № 1179 «Дотримання Україною зобов'язань». У цьому звітному документі окреслено успіхи України та питання, які потребують особливої уваги й суттєвого доопрацювання. З 1995 р. по 1999 р. Україна прийняла майже всі головні

Конвенції РЄ: «Європейську конвенцію з прав людини», Протоколи до неї № 1, 2, 4, 7, 11, «Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню», «Рамкову конвенцію про захист національних меншин», «Європейську хартію місцевого самоврядування». Також було прийнято ЗУ «Про вибори Президента України», «Конституцію Автономної Республіки Крим» (Резолюція-1).

Водночас асамблея була занепокоєна відсутністю «чіткого розподілу між судовою, законодавчою та виконавчою владами», повільним оновленням законодавчого процесу, законом про місцеве самоврядування, недостатнім рівнем розвитку незалежності медіа (Резолюція-1).

У наступні роки Україна за підтримки РЄ досягла значного прогресу у вдосконаленні законодавства (Мелех, 2009, с. 1). Зокрема, у сфері прав людини були прийняті такі законодавчі акти: ЗУ «Про судоустрій», прийнятий ВРУ 7 лютого 2002 р. (набув чинності 1 червня 2002 р.); остаточно прийнятий Цивільний кодекс у ВРУ 16 січня 2003 р. (затверджений Президентом 3 березня 2003 р., набув чинності 2004 р.); 15 травня 2003 р. ВРУ ухвалила ЗУ «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов та меншин»; у першому читанні розглянуто Цивільно-процесуальний кодекс (Резолюція-1). Позитивними були й кроки України в реформуванні судової системи. У межах системи судів загальної юрисдикції створено Апеляційний суд України, Вищий адміністративний суд України, Державну судову адміністрацію (Резолюція-2). Також Україна приєдналася до Протоколу № 13 «Європейської конвенції з прав людини стосовно заборони смертної кари без жодних застережень» (ратифіковано Законом № 318-IV (318-15) від 28.11.2002 р.); Протоколів № 1–2 до «Європейської конвенції про запобігання тортурам, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню» (ратифіковано Законом № 2689-III (2689-14) від 13.09.2001 р.; набрала чинності для України 01.03.2002 р.) (Резолюція-2).

Однак питання вдосконалення національного законодавства та здійснення реформ згідно із висновком ПАРЕ потребують суттєвого доопрацювання, зокрема швидше прийняти «головні закони, що ще залишаються важливими елементами зобов'язань України у сфері права, зокрема, Цивільного процесуального кодексу та Кримінального процесуального кодексу; щодо Кримінально процесуального кодексу слід запровадити його відповідно рекомендацій, які попередньо підготували експерти Ради Європи» (Мелех, 2009, с. 2). Також РЄ наполягала на повному реформуванні Генеральної прокуратури у співпраці із її відповідними органами. Водночас ПАРЕ наполягала, що «під час внесення змін до Конституції України мають бути сумлінно дотримані всі положення діючої Конституції» (Мелех, 2009, с. 2). Отож у підсумку РЄ ухвалила рішення «продовжити процедуру моніторингу щодо України у тісній співпраці з українською делегацією» (Мелех, 2009, с. 2).

З 2005 р. РЄ готує стратегічні програмні документи «План дій Ради Європи для України» задля підтримки нашої держави у виконанні зобов'язань як держави-члена. Ці програми спрямовані на реалізацію «невідкладних і середньострокових потреб» у галузі законодавства, його узгодження з європейськими стандартами тощо. За виконанням планів здійснюється періодична перевірка з метою оцінки реалізації, звіт із виконання відбувається в Києві, на ньому присутні представники РЄ, різних гілок влади України. Періодично ці програмні документи та стан їхнього впровадження оцінює Група доповідачів із питань демократії КМРЕ у Страсбурзі (Плани дій).

Перший такий «План дій Ради Європи для України» затверджено в січні 2006 р. Його кінцевою метою було завершення виконання обов'язків і зобов'язань України перед РЄ, «досягнення відповідності політичній складовій Копенгагенських критеріїв щодо набуття членства в Європейському Союзі» та впровадження в життя положень резолюцій РЄ за останні роки. Протягом наступних років Україна виконала понад половину завдань, окреслених Планом заходів (Яковенко). Важливим кроком для поглиблення співпраці також стало відкриття Офісу Представника Генерального секретаря РЄ з координації програм співпраці (План дій).

Партнерський діалог продовжувався, зокрема надалі головним напрямом роботи було поглиблення співпраці з РЄ щодо виконання міжнародних зобов'язань Україною, імплементація Плану дій для РЄ для України на 2008–2011 рр. Також протягом 2008 р. відбулися візити Генерального секретаря, голови Конгресу місцевих і регіональних влад РЄ (Співробітництво України з Радою Європи). 6 липня 2011 р. КМРЄ прийняв наступний «План дій Ради Європи для України на 2011–2014 рр.». Головними напрямами співпраці надалі залишалася допомога в адаптації українського законодавства, інституцій – до європейських стандартів прав людини, верховенства демократії. Ці завдання мали бути втілені через проведення вільних виборів, реформуванням судової влади, у боротьбі з корупцією, посиленні свободи слова, соціальних гарантій (Богачова, 2014, с. 62). Також із метою покращення національного законодавства Україна підтримує сталу співпрацю з Європейською комісією «За демократію через право» (Венеціанська комісія). З часу приєднання України до Частковою угодою про Європейську комісію 1996 р. було ухвалено низку висновків щодо державного реформування, зокрема конституційного процесу України. Загалом, на 2014 р. Венеційська комісія прийняла 150 висновків та експертних оцінок щодо законодавства України (Богачова, 2014, с. 62–63).

Політична криза 2013 р., спровокована рішенням влади призупинити підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС), призвела до протестів Євромайдану, який переріс у Революцію Гідності. ПАРЄ 30 січня 2014 р. ухвалила Резолюцію № 1974 (2014). У ній висловила занепокоєння щодо кризи в Україні, особливо щодо спалахів насильства у грудні 2013 р. і січні 2014 р., прийняття ВРУ пакету «антипротестних законів» (пакет законів, які обмежували права громадян, мали на меті збільшити повноваження правоохоронних органів щодо покарання учасників акцій протесту) 16 січня 2014 р. Адже «ці закони порушують принципи свободи висловлення думок, свободи зборів і проведення маніфестацій, а також свободи ЗМІ та свободи інформації, і посягають на право мати справедливий судовий розгляд. У сукупності ці закони є недемократичними і репресивними і йдуть врозріз із зобов'язаннями України в рамках Європейської конвенції з прав людини і як держави-члена Ради Європи. Тому Асамблея вітає рішення Верховної Ради від 28 січня 2014 року скасувати антипротестні закони». Тому подальше скасування цих законів і відставка уряду, як наголошувала ПАРЄ, – головні кроки до вирішення політичної кризи в Україні (Резолюція-3).

Конгрес місцевих і регіональних рад РЄ здійснював нагляд за виконанням Україною зобов'язань відповідно до «Європейської хартії місцевого самоврядування». У цьому контексті відбулися моніторингові візити в Україну. Наприклад, за результатами візитів у 2012–2013 рр. ухвалено Доповідь і Рекомендацію «Місцева та регіональна демократія в Україні». Документи вміщують аналіз стану та проблем місцевої й

регіональної демократії в Україні, а також пропозиції щодо їхнього вирішення (Україна і Конгрес).

Отож РЄ – це важлива міжнародна організація, яка сприяє впровадженню демократії на різних рівнях, захисту прав людини. Україна з часу приєднання до РЄ 1995 р. входить у всі структурні підрозділи цієї міжнародної організації.

Українська держава налагодила сталу та системну співпрацю з РЄ. Відбувається цілеспрямована робота з узгодження українського законодавства з інституціями та європейськими стандартами у сфері захисту прав людини, демократії загалом. РЄ підтримує Україну на шляху демократичних перетворень, зокрема з 2005 р. втілюються стратегічні програмні документи – «Плани дій» із певним визначеним періодом дії. На сучасному етапі реалізовується План дій РЄ для України на 2023–2026 рр. «Стійкість, відновлення та відбудова».

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Богачова, Л. (2014). Вплив права Ради Європи на національну правову систему України. *Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. праць*, 28, 56–68.

Висновок № 190. Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи. Страсбург, 26 вересня 1995 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text

Войченко, С. (2009). Імплементация договорів Ради Європи у кримінально-правовій сфері в національне законодавство України: проблеми теорії та практики. *Митна справа*, 6, 84–90.

Войченко, С. (2010). Договори Ради Європи у кримінально-правовій сфері: поняття та особливості класифікації. *Юридичний вісник*, 1, 47–53.

Вступ України до Ради Європи. (2022). <https://coe.mfa.gov.ua/posolstvo/vstup-ukrayini-do-radi-yeuropi>

Гіждіван, Л. (1999). Про деякі питання адаптації законодавства України з громадянських прав людини до норм Ради Європи. *Право України*, 11, 27–29.

Гіждіван, Л. (2001). *Становлення та розвиток співробітництва України з Радою Європи у сфері прав людини* [автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України]. Київ.

Дір, І., Палінчак, М., Стебляк, Д. (2018). Поняття та еволюція «захисту громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи». *Die wirtschaftliche entwicklung europäischer regionen in der ausbildungs und arbeitsmarktpolitik übergänge und strategien*, 2, 95–109.

Європейська конвенція про інформацію щодо іноземного законодавства 1968 р. (б. п.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_112#Text

Європейська культурна конвенція 1954 р. (б. п.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213#Text

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Мадрид, 21 травня 1980 р. (б. п.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text

Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин». 9 грудня 1997 року № 703/97-ВР. (б. п.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Кривобок, О., Романюк, І. (2014). Вхідження України до Ради Європи. *Часопис історико-юридичного факультету: зб. наук. праць*, 5, 128–136.

Ляшенко, О. (2000). Співробітництво України із структурами ОБСЄ та Ради Європи. *Етнічна історія народів Європи*, 6, 81–85.

Ляшенко, О. (2002). *Інтеграція України у Європейські та євроатлантичні структури (90-і роки ХХ ст.)* [автореф. дис. ... канд. іст. наук, Київський національний університет ім. Т. Шевченка]. Київ.

Мелех, Б. (2009). Співробітництво України з Радою Європи у сфері захисту прав людини на шляху до європейської інтеграції. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*, 3. <https://science.lpnu.ua/uk/dg/vsi-vypusky/vypusk-3-2009/spivrobitnytstvo-ukrainy-z-radoyu-evropy-u-sferi-zahystu-prav-lyudyny>

Мелех, Б. (2012). *Державна політика співробітництва України з Радою Європи в галузі захисту прав людини (2000–2005 рр.)*. Тернопіль: Крок.

Мицик, В. (2004). *Права національних меншин у міжнародному праві*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».

Мушак, Н. (2013). Міжнародно-правові питання співробітництва та взаємодії правових систем Ради Європи, Європейського Союзу та Організації з безпеки і співробітництва у Європі у сфері захисту прав людини. *Часопис Київського університету права*, 1, 308–311.

Мушак, Н. (2014). *Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення захисту прав людини у міжнародних європейських організаціях*. Київ: Ліра-К.

Осауленко, А. (2020). *Законодавчі основи становлення та розвитку кримінально-виконавчої системи України (1990–2005)* [дис. ... д-ра юрид. наук, Національна академія внутрішніх справ]. <https://elar.naiu.kiev.ua/items/88695e20-1dd2-4d15-9924-866f33b98ced>

План дій Ради Європи для України 2008–2011. 25 червня 2008. (2008). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_929#Text

Постанова-1: Постанова Верховної Ради України «Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями» від 14 липня 1993 р. № 3384-XII. (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12#Text>

Постанова-2: Постанова Верховної Ради України «Про участь України в Європейській конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства 1968 року» від 14 липня 1993 р. № 3385-XII. (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3385-12#Text>

Постанова-3: Постанова Верховної Ради України «Про участь України в Європейській культурній конвенції 1954 р.» від 24 лютого 1994 р. № 4030-XII. (1994). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4030-12#Text>

Постанова-4: Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної міжвідомчої комісії з питань вступу України до Ради Європи» від 30 червня 1993 р. (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-93-%D0%BF#Text>

Постанова-5: Постанова Президії Верховної Ради України «Про звіт щодо участі в засіданні Комітету у стосунках з Європейськими країнами – не членами Ради Європи делегації Верховної Ради і Міністерства закордонних справ України та підготовку до проведення засідання цього Комітету в місті Києві 24–26 травня 1993 року». (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3111-12#Text>

Постанова-6: Постанова Президії Верховної Ради України «Про першочергові заходи у зв'язку з вступом України до Ради Європи» № 690/95 від 13 листопада 1995. (1995). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690/95-%D0%BF%D0%B2#Text>

Про Європейський Суд з прав людини. (2023). <https://coe.mfa.gov.ua/pro-raduevropi/european-court-human-rights>

Резолюція-1: Резолюція 1179 (1999) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Дотримання Україною зобов'язань». Страсбург, 27 січня 1999 р. (1999). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_595#Text

Резолюція-2: Резолюція 1346 Парламентської Асамблеї Ради Європи «Виконання обов'язків та зобов'язань Україною». (2003). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_608#Text

Резолюція-3: Резолюція 1974 Парламентської асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інститутів в Україні». (2014). https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/1884_rez_1974.htm

Співробітництво України з Радою Європи. (б. р.). https://tax.gov.ua/diyalnist-mijnarodne-arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/spivrobitnytstvo-z-radou_es/chlenstvo-v-radi-evropy/spivrobitnytstvo/

Участь України у діяльності Ради Європи. (2022). *Міністерство закордонних справ України*. <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/rada-yevropi/uchast-ukrayini-udiyalnosti-radi-yevropi>

Яковенко, О. Виконання плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи. (б. р.). *Міністерство юстиції України*. https://minjust.gov.ua/m/str_9443

Яцишин, М. (2010). Ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – важлива умова її входження в Європейський політико-правовий простір. *Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участі в інтеграційних процесах: матеріали 7 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 14–15 жовтня 2010 р.)*. Луцьк, 116–120.

Яцишин, Н. (2013). Становлення та розвиток міжнародного захисту прав національних меншин. *Форум права*, 4, 479–488.

Яцишин, Н. (2017). Регулювання прав національних меншин у міждержавних договорах: історія та сучасність. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*, 2–3, 281–289.

REFERENCES

Bohachova, L. (2014). Vplyv prava Rady Yevropy na natsionalnu pravovu systemu Ukrainy. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia: zb. nauk. prats*, 28, 56–68 (in Ukrainian).

Vysnovok № 190. Parlamentskoi Asamblei Rady Yevropy shchodo zaiavky Ukrainy na vstup do Rady Yevropy. Strasburh, 26 veresnia 1995 roku. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text (in Ukrainian).

Voichenko, S. (2009). Implementatsiia dohovoriv Rady Yevropy u kryminalno-pravovii sferi v natsionalne zakonodavstvo Ukrainy: problemy teorii ta praktyky. *Mytna sprava*, 6, 84–90 (in Ukrainian).

Voichenko, S. (2010). Dohovory Rady Yevropy u kryminalno-pravovii sferi: poniattia ta osoblyvosti klasyfikatsii. *Yurydychnyi visnyk*, 1, 47–53 (in Ukrainian).

Vstup Ukrainy do Rady Yevropy. (2022). <https://coe.mfa.gov.ua/posolstvo/vstup-ukrayini-do-radi-yevropi> (in Ukrainian).

Hizhdivan, L. (1999). Pro deiaki pytannia adaptatsii zakonodavstva Ukrainy z hromadianskykh prav liudyny do norm Rady Yevropy. *Pravo Ukrainy*, 11, 27–29 (in Ukrainian).

Hizhdivan, L. (2001). *Stanovlennia ta rozvytok spivrobitnytstva Ukrainy z Radoiu Yevropy u sferi prav liudyny* [Abstrakt of PhD thesis, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Kotskoho NAN Ukrainy]. Kyiv (in Ukrainian).

Dir, I., Palinchak, M., Steblak, D. (2018). Poniattia ta evoliutsiia «zakhystu hromadianskykh prav liudyny v Ukraini u ramkakh Rady Yevropy». *Die wirtschaftliche entwicklung europäischer regionen in der ausbildungs und arbeitsmarktpolitik übergänge und strategien*, 2, 95–109 (in Ukrainian).

Yevropeiska konventsiiia pro informatsiiu shchodo inozemnoho zakonodavstva 1968 r. (n. d.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_112#Text (in Ukrainian).

Yevropeiska kulturna konventsiiia 1954 r. (n. d.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213#Text (in Ukrainian).

Yevropeiska ramkova konventsiiia pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy. Madryd, 21 travnia 1980 r. (n. d.). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text (in Ukrainian).

Zakon Ukrainy «Pro ratyfikatsiiu Ramkovoï konventsii Rady Yevropy pro zakhyst natsionalnykh menshyn». 9 hrudnia 1997 roku № 703/97-VR. (n. d.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703/97-%D0%B2%D1%80#Text> (in Ukrainian).

Kryvobok, O., Romaniuk, I. (2014). Vkhodzhenia Ukrainy do Rady Yevropy. *Chasopys istoriko-iurydychnoho fakultetu: zb. nauk. prats*, 5, 128–136 (in Ukrainian).

Liashenko, O. (2000). Spivrobitnytstvo Ukrainy iz strukturamy OBSiE ta Rady Yevropy. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy*, 6, 81–85 (in Ukrainian).

Liashenko, O. (2002). *Intehratsiia Ukrainy u Yevropeiski ta yevroatlantychni struktury (90-i roky XX st.)* [Abstrakt of PhD thesis, Kyivskiy natsionalnyi universytet im. T. Shevchenka]. Kyiv (in Ukrainian).

Melekh, B. (2009). Spivrobitnytstvo Ukrainy z Radoiu Yevropy u sferi zakhystu prav liudyny na shliakhu do yevropeiskoi intehratsii. Naukovyi visnyk «Demokratychne vriaduvannia», 3. <https://science.lpnu.ua/uk/dg/vsi-vypusky/vypusk-3-2009/spivrobitnytstvo-ukrayiny-z-radoyu-yevropy-v-sferi-zahystu-prav-lyudyny> (in Ukrainian).

Melekh, B. (2012). *Derzhavna polityka spivrobitnytstva Ukrainy z Radoiu Yevropy v haluzi zakhystu prav liudyny (2000–2005 rr.)*. Ternopil: Krok (in Ukrainian).

Mytsyk, V. (2004). *Prava natsionalnykh menshyn u mizhnarodnomu pravi*. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» (in Ukrainian).

Mushak, N. (2013). Mizhnarodno-pravovi pytannia spivrobitnytstva ta vzaiemodii pravovykh system Rady Yevropy, Yevropeiskoho Soiuzu ta Orhanizatsii z bezpeky i spivrobitnytstva u Yevropi u sferi zakhystu prav liudyny. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 1, 308–311 (in Ukrainian).

Mushak, N. (2014). *Mizhnarodno-pravovi zasady zakhystu ta zabezpechennia zakhystu prav liudyny u mizhnarodnykh yevropeiskyykh orhanizatsiiakh*. Kyiv: Lira-K (in Ukrainian).

Osaulenko, A. (2020). *Zakonodavchi osnovy stanovlennia ta rozvytku kryminalno-vykonavchoi systemy Ukrainy (1990–2005)* [Doctoral thesis, Natsionalna akademiia vnutrisnnykh sprav] (in Ukrainian).

Plan dii Rady Yevropy dlia Ukrainy 2008–2011. 25 chervnia 2008. (2008). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_929#Text (in Ukrainian).

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro pryiednannia Ukrainy do Yevropeiskoi ramkovoï konventsii pro transkordonne spivrobitnytstvo mizh terytorialnymy obshchynamy abo vlastiamy» vid 14 lypnia 1993 r. № 3384-XII. (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12#Text> (in Ukrainian).

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro uchast Ukrainy v Yevropeiskii konventsii pro informatsiiu shchodo inozemnoho zakonodavstva 1968 roku» vid 14 lypnia 1993 r. № 3385-XII. (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3385-12#Text> (in Ukrainian).

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro uchast Ukrainy v Yevropeiskii kulturnii konventsii 1954 r.» vid 24 liutoho 1994 r. № 4030-XII. (1994). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4030-12#Text> (in Ukrainian).

Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennia Derzhavnoi mizhvidomchoi komisii z pytan vstupu Ukrainy do Rady Yevropy» vid 30 chervnia 1993 r. (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-93-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

Postanova Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro zvit shchodo uchasti v zasidanni Komitetu u stosunkakh z Yevropeiskymy krainamy – ne chlenamy Rady Yevropy delehatsii Verkhovnoi Rady i Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy ta pidhotovku do provedennia zasidannia tsoho Komitetu v misti Kyievi 24–26 travnia 1993 roku». (1993). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3111-12#Text> (in Ukrainian).

Postanova Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro pershocherhovi zakhody u zviazku z vstupom Ukrainy do Rady Yevropy» № 690/95 vid 13 lystopada 1995. (1995). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/690/95-%D0%BF%D0%B2#Text> (in Ukrainian).

Pro Yevropeiskyi Sud z prav liudyny. (2023). <https://coe.mfa.gov.ua/pro-radu-yevropi/european-court-human-rights> (in Ukrainian).

Rezoliutsiia 1179 (1999) Parlamentskoï Asamblei Rady Yevropy «Dotrymannia Ukrainoiu zoboviazan». Strasburh, 27 sichnia 1999 r. (1999). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_595#Text (in Ukrainian).

Rezoliutsiia 1346 Parlamentskoï Asamblei Rady Yevropy «Vykonannia oboviazkiv ta zoboviazan Ukrainoiu». (2003). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_608#Text (in Ukrainian).

Rezoliutsiia 1974 Parlamentskoï asamblei Rady Yevropy «Funktsionuvannia demokratychnykh institutiv v Ukraini». (2014). https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/1884_rez_1974.htm (in Ukrainian).

Spivrobitnytstvo Ukrainy z Radoiu Yevrop. (n. d.). https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/arhiv/integratsiya-ukraini-do-es/spivrobitnytstvo-z-radou_es/chlenstvo-v-radi-evropy/spivrobitnytstvo/ (in Ukrainian).

Uchast Ukrainy u diialnosti Rady Yevropy. (2022). *Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy*. <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/rada-yevropi/uchast-ukrayini-u-diyalnosti-radi-yevropi> (in Ukrainian).

Yakovenko, O. Vykonannia planu zakhodiv iz vykonannia oboviazkiv ta zoboviazan Ukrainy, shcho vplyvaiut z yii chlenstva v Radi Yevropy. (n. d.). *Ministerstvo yustytzii Ukrainy*. https://minjust.gov.ua/m/str_9443 (in Ukrainian).

Yatsyshyn, M. (2010). Ratyfikatsiia Ukrainoiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod – vazhlyva umova yii vkhodzhennia v Yevropeiskyi

polityko-pravovyi prostir. *Problemy rozvytku prykordonnykh terytorii ta yikh uchasti v in-tehratsiinykh protsesakh: materialy 7 Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Lutsk, 14–15 zhovtnia 2010 r.)*. Lutsk, 116–120 (in Ukrainian).

Yatsyshyn, N. (2013). Stanovlennia ta rozvytok mizhnarodnoho zakhystu prav natsionalnykh menshyn. *Forum prava*, 4, 479–488 (in Ukrainian).

Yatsyshyn, N. (2017). Rehuliuvannia prav natsionalnykh menshyn u mizhderzhavnykh dohovorakh: istoriia ta suchasnist. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*, 2–3, 281–289 (in Ukrainian).

Yuliia ARTYMYSHYN

PhD (History)

Research Fellow of the Department of Contemporary History

I. Krypiakivych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8095-7379>

e-mail: julialviv1011@gmail.com

UKRAINE ON THE PATH OF DEMOCRATIC TRANSFORMATION: COOPERATION WITH THE COUNCIL OF EUROPE 1990–2013

The establishment of democracy in Ukraine in the 1990s took place through restructuring in the political and legal sphere of the state. An important role in this process was played by the foreign policy course that combined multi-vector doctrine and European integration. The article examines the process of Ukraine's entry into the international organization of the Council of Europe in 1992–1995. Resolutions and joint agreements were highlighted, this documents became a prerequisite for accession and a program of action plan for Ukraine, brought Ukraine's legislation closer to European norms. It is noted that before the adoption of the Constitution of Ukraine, the problem of distribution of power, protection of human rights, future changes in the field of economy and public administration were formulated in provisions of the «Constitutional Agreement on the Basic Principles of the Organization and Functioning of State Power and Local Self-Government in Ukraine». It is also claimed that important steps in the process of Ukraine joining the Council of Europe and other European structures were the accession in 1994 to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, the adoption of the plan to close the Chernobyl nuclear power plant in 1995, the settlement of relations with the Russian Federation in 1995. It is concluded that with the support of the Council of Europe, Ukraine during the 1995–2000^s made progress in the field of improving legislation in the field of human rights protection: ratified the «Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms», accession «Protocol of the European Convention on Human Rights, concerning the Abolition of the Death Penalty in all Circumstances». However, during the outlined period, the issues of practical implementation of reforms, adoption of changes in the Criminal and Civil Procedure Codes were the most important problem in future. In the article emphasizes that a new stage in the relationship between Ukraine and the Council of Europe took place in 2005, with the adoption of strategic program documents «Action Plans», and further monitoring of their implementation.

Keywords: Ukraine, Council of Europe, Parliamentary Council of Europe (PACE), legislation, resolutions,